

**ბანათლების ენა, მისი მნიშვნელობა და ბილინგვური
ბანათლების პერსპექტივები სამცხე-ჯავახეთში**

მოკლე შინაარსი

ენის გამოყენების სფეროებიდან განათლება ერთ-ერთი ყველაზე აქტიური და ფართო სფეროა. განუზომლად დიდია განათლების ენის მნიშვნელობა საქართველოს ისეთ რეგიონში, როგორიცაა სამცხე-ჯავახეთი.

სამცხე-ჯავახეთის მაგალითზე წარმოადგენთ განათლების ენის მნიშვნელობას და ბილინგვური განათლების პერსპექტივებს. რეგიონში ქართველ მოსახლეობასთან ერთად ცხოვრობს არაქართველი (სომეხი) მოსახლეობაც. მათ ყველა პირობა აქვს შექმნილი მშობლიურ ენაზე განათლების მიღების, საკუთარი კულტურული ინტერესების დაკმაყოფილების, პრესის, თეატრის, ხელოვნების სხვა დარგების განვითარების თვალსაზრისით.

ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლებს არ უხდებათ კულტურული ორიენტაციის შეცვლა უმრავლესობასთან სრული ინტეგრაციისთვის. სამცხე-ჯავახეთში არსებული რეალობა, თანაცხოვრების დამკვიდრებული წესი აძლევს მათ საშუალებას, რომ შეინარჩუნონ, დაიცვან მშობლიური ენა და გადასცენ შემდგომ თაობებს, აგრეთვე იყვნენ აბსოლუტურად ადეკვატური და მომზადებული სახელმწიფო ენისა და ქართული კულტურის, სოციალური გამოწვევების წინაშე.

მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, აქვე შევეხოთ უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში დამკვიდრებულ გლობალური ბილინგვიზმის საკითხს, რომლის ფორმულაც ასეთია – ინგლისური ენა + მშობლიური ენა.

აღნიშნული მოვლენის გავრცელებას, ჩვენი აზრით, ხელი შეუწყო ამ პერიოდში მიმდინარე ისტორიული და ეკონომიკური პროცესების განვითარებამ, რომელმაც ინგლისური აქცია პრესტიჟულად მსოფლიოს თითქმის ყველა კუთხეში, როგორც ენობრივი უმრავლესობის, ისე ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენელთა შორის. მოვლენა გავრცელდა საქართველოში და ინგლისურის შესწავლის საკითხი საკმაოდ აქტუალურ პრობლემად იქცა სამცხე-ჯავახეთში. მშობლების უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ თუკი მისი შვილი სკოლაში სათანადოდ ისწავლის ინგლისურს, ეს მას შემდგომში გაუადვილებს უცხოურ შრომის ბაზარზე ადგილის მოპოვებას.

საქართველოში დღეს პირველად დაისვა ორენოვანი განათლების საკითხი. იგი ჯერ კიდევ გადაწყვეტის პროცესშია და, ბუნებრივია, თავის დროზე გარკვეულ გავლენას იქონიებს სამცხე-ჯავახეთში არსებულ ენობრივ სიტუაციაზე. ვინაიდან დღეს უკვე რეალურად

არსებობს სკოლები, სადაც ინერგება ბილინგუური სწავლება, საჭიროდ მივიჩნით, ამ საკითხზე ყურადღების გამახვილება.

უშუალოდ გავეცანით ბილინგუური სწავლების პირველ შედეგებს, დაინტერესდით მასწავლებელთა, მოსწავლეთა და მშობელთა დამოკიდებულებებით ამ საკითხთან დაკავშირებით. ჩატარებული გამოკითხვით შეფასდა მოსწავლეების ენობრივი უნარ-ჩვევების განვითარების დონე. ილინგუური სწავლება და ადგილობრივი არაქართულენოვანი სკოლების რეფორმირება მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია ინტეგრაციის მისაღწევად. მიზანშეწონილია, რომ მულტილინგუური განათლება სკოლის ნებაყოფლობით არჩევანს ეყრდნობოდეს.

*Maka Kachkachishvili (Beridze)
Lali Beridze*

LANGUAGE OF EDUCATION, ITS IMPORTANCE AND PERSPECTIVES IN BILINGUAL EDUCATION IN SAMTSKHE-JAVAKHETI

Abstract

The article deals with the importance of language of education and perspectives of bilingual education on the example of Samtskhe-Javakheti. Non Georgians (Armenians) in the region have all opportunities to get education on their native language so they don't have to change their cultural orientation for complete integration. Co-established rule gives them an opportunity to preserve their native language, be adequate to the state language, Georgian culture and social challenges.

The issue of global bilingualism the formula of which is - English +Native language is supported with the current historical and economical processes. Learning English became actual in Samtskhe-Javakheti. Parents' motivation is defined with reality English would help their children to be employed in foreign labour market easily. Here we perform a parallel with the bilingual model existed in the past and today too: -Russian + Native language and discuss the motivation of choosing the second language.

The issue of bilingual education is in the process of establishing in Georgia. It will have a definite influence on language situation in Samtskhe-Javakheti as today there are schools with bilingual teaching.

The article deals with the first results of bilingual teaching and teachers', students' and parents' attitudes towards this issue. With the help of a questionnaire we evaluated the level of development of language skills. Bilingual teaching and reforms of local non Georgian schools are the important instruments for integration.

It is recommended that multilingual teaching will be based on a voluntary choice of schools .

საკვანძო სიტყვები: სამცხე-ჯავახეთი, ბილინგვური განათლება, განათლების ენა, ინტეგრაცია, მოტივაცია, სახელმწიფო ენა.

Key words: Samtskhe-Javakheti, bilingual education, language education, integration, motivation, the official language.

შესავალი. „ჩემი ენის საზღვრები ჩემი სამყაროს საზღვრები“ (ბლელილი, 2000: 7) – ვიგენშტეინის ეს პოპულარული ციტატა სხვადასხვაგვარ კონტექსტში განიხილება და ზოგადად ენისა და ლოგიკის ურთიერთმიმართებას გულისხმობს, მაგრამ მან მულტილინგვიზმის ეპოქაში დამატებითი მნიშვნელობა შეიძინა და აქტუალური გახდა. მართლაც, სადამდეც ჩვენი ენობრივი კომპეტენციები გაგვწვდება, იმ სამყაროს ვიცნობთ და მასში ვმკვიდრდებით.

ენა რომ კომუნიკაციის საშუალებაა და ენობრივ საზოგადოებაში თავის დამკვიდრებისთვის შესაბამისი ენის შესწავლას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, ეს ახალი არ არის, მაგრამ რაც უფრო ძლიერდება გლობალიზაციის პროცესები, მით უფრო იზრდება ჩვენში საზღვრებს იქით გასვლის სურვილი განსხვავებული კულტურების შესაცნობად, როგორი პარადოქსიც არ უნდა იყოს, სწორედ გლობალიზაციამ შეახსენა საკუთარი ენები და მათზე ზრუნვა მსოფლიოს ბევრ ენობრივ არეალს. თვით ისეთ ქვეყნებშიც კი, სადაც ფედერალური დაყოფა არ არის, წინ წამოიწია შიდა ენობრივმა პრობლემებმა. ასე განსაჯეთ ემიგრაციის სამიზნე ქვეყნებში მცირე დიასპორების ენობრივი ინტერესებიც კი მნიშვნელოვანი გახდა. სახელმწიფო ენაზე მოლაპარაკე ე. წ. ეთნიკური უმცირესობების მშობლიური ენებისადმი პატივისცემის თუ მათი უფლებების აღიარების ნიშნად დაიწყო საკვირაო სკოლებისა და სხვადასხვა საგანმანათლებლო დაწესებულების საშუალებით მშობლიური ენის სწავლება.

უხსოვარი დროიდან მოყოლებული ქართველ ხალხს ურთიერთობა ჰქონდა მსოფლიოს მრავალ ხალხთან თუ ეთნიკურ ჯგუფთან. ეს კონტაქტები გეოგრაფიული მეზობლობით ან კულტურულ-ეკონომიკური თანამშრომლობით იყო შეპირობებული. ქართული ენის სტრუქტურასა და ლექსიკაში აისახა კიდევ ეთნოკულტურული კონტაქტები.

უცხოური ენობრივი ფენების გამოვლენა ნათლად მიანიშნებს ქართველების ისტორიული განვითარების გზაზე და მათ სოციალურ-კულტურულ ურთიერთობებზე სხვადასხვა წარმომართობის ხაღხებთან. ამასთანავე, ქართულ ენასაც თავისი წვლილი შეუტანია სხვა ენათა ისტორიულ განვითარებაში. სხვა კულტურულ ენებთან უთანასწორო ბრძოლიდან ქართული ხშირად გამოსულა გამარჯვებული და ამით ქართველი ხაღხის დამოუკიდებელი სახის შენარჩუნებისათვის მტკიცე საფუძველი შეუქმნია.

ენათა კონტაქტების, მისი სპეციფიკისა და კანონზომიერებების კვლევა თანამედროვე ლინგვისტიკის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს. ენათმეცნიერული კვლევების ამ გზით წარმართვა აღნიშნული პრობლემის აქტუალურმა ხასიათმა განაპირობა. მეოცე საუკუნის ლინგვისტური აზროვნების ფორმირების პროცესში ცხადად გამოიკვეთა ენათა კონტაქტების არსებითი როლი და ფუნქცია. ჩვენი სტატიის მიზანია შევეხოთ ენას, როგორც განათლების მიღების საშუალებას.

ენის გამოყენების სფეროებიდან განათლება ერთ-ერთი ყველაზე აქტიური და ფართო სფეროა. განუზომლად დიდია განათლების ენის მნიშვნელობა საქართველოს ისეთ რეგიონში, როგორც სამცხე-ჯავახეთია. რეგიონში ქართველ მოსახლეობასთან ერთად ცხოვრობს არაქართველი (სომეხი) მოსახლეობაც.

სამცხე-ჯავახეთის მოსახლეობა 2012 წლის მონაცემებით 208 ათასს შეადგენს. მოსახლეობის რაოდენობის მხრივ გამოირჩევა ახალქალაქის მუნიციპალიტეტი 62 ათასი მცხოვრებით. ყველაზე ცოტა ადამიანი ცხოვრობს ასპინძის მუნიციპალიტეტში – 12700 მცხოვრები.

ეთნიკური შემადგენლობის მხრივ სამცხე-ჯავახეთში განსაკუთრებით დიდია სომხური მოსახლეობის ხვედრითი წილი, კერძოდ, ახალქალაქისა და ნინოწმინდის მუნიციპალიტეტებში სომხური მოსახლეობა 95%-ზე მეტია. რეგიონში კი ქართველი მოსახლეობა შეადგენს 56%-ს, სომხური 40%-ს. ნინოწმინდის მუნიციპალიტეტის რამდენიმე სოფელში ცხოვრობდა რუსული მოსახლეობა – საქართველოში ჩამოსახლებული დოხოზურები.

მათგან ამაჟამად რამდენიმე მოსახლეა დარჩენილი. დასახლებებისთანავე ისინი ცალკე ეთნოგრაფიულ ერთეულად ჩამო-

ყალიბდნენ განსხვავებული წეს-ჩვეულებებითა და ყოფით ([www. http://samcxejavakheti.blogspot.com/p/blog-page_19.html](http://samcxejavakheti.blogspot.com/p/blog-page_19.html)).

უფროსი ასაკის მოსახლეობის ერთი ნაწილი კარგად ფლობს თურქული ენის დიალექტს.

ასეთ ენობრივად მრავალფეროვან რეგიონში ისტორიული განვითარების გზაზე, ცხადია, იცვლებოდა ენათა ურთიერთმიმართება და მათი ფუნქციური გადანაწილება, ასევე მნიშვნელოვანი იყო და არის ეროვნებათაშორის კულტურათა დიალოგი. თანამედროვე საზოგადოებაში მწვავედ დგას ორენოვნების, ანუ ბილინგვიზმის პრობლემა. იგი უკვე პოლიტიკის საკითხად იქცა. საქართველოში ბილინგვიზმი, მართალია, საუკუნეთა განმავლობაში მოქმედებდა, მაგრამ ეს პრობლემა სტიქიურად წყდებოდა. განათლების ენად ქართული ენის წინ წამოწევამ ბილინგვური განათლება განსაკუთრებულად აქტუალური გახადა. ამჯერად არავინ დავობს ამ პრობლემის მეცნიერული დამუშავების აუცილებლობაზე.

სწორედ სამცხე-ჯავახეთის მაგალითზე წარმოვადგენთ განათლების ენის მნიშვნელობას და ბილინგვური განათლების პერსპექტივებს. ჩვენს მხარეში არაქართველ მოსახლეობას ყველა პირობა აქვს შექმნილი მშობლიურ ენაზე განათლების მიღების, საკუთარი კულტურული ინტერესების დაკმაყოფილების, პრესის, თეატრის, ხელოვნების სხვა დარგების განვითარების თვალსაზრისით.

ჯავახეთის მსგავსი მხარეებისათვის აუცილებელია ყურადღება გამახვილდეს ბიკულტურული აღზრდის უპირატესობაზე. ადამიანი მეორე ენის ათვისებასთან ერთად უცხო, მისი მშობლიური კულტურისაგან განსხვავებულ კულტურასაც ეუფლება (ისევე როგორც მშობლიურს), მადლდება მისი ინტერკულტურული კომპეტენცია. იგი ტოლერანტული ხდება სხვა კულტურების, ზოგ შემთხვევაში კონფესიების მიმართ, ფართოვდება მისი კულტურული სივრცე, რაც საბოლოოდ ეხმარება მას, გამოიმუშავოს მრავალკულტურულ საზოგადოებაში დამკვიდრებისა და სხვა ეთნიკურ ჯგუფებთან კონსტრუქციული თანაცხოვრების ჩვევები, გახდეს სოციალურად სოლიდარული. აქ უმცირესობის წარმომადგენლებს არ უხდებათ კულტურული ორიენტაციის შეცვლა უმრავლესობასთან სრული ინტეგრაციისთვის. სამცხე-ჯავახეთში არსებული რეალობა, თანაცხოვრების დამკვიდრებული წესი აძლევს მათ საშუალებას, რომ შეინარჩუნონ, დაიცვან მშობლიური ენა და გა-

დასცენ შემდგომ თაობებს, აგრეთვე იყვნენ აბსოლუტურად ადეკვატური და მომზადებული სახელმწიფო ენისა და ქართული კულტურის, სოციალური გამოწვევების წინაშე.

საქართველოში დღეს პირველად დაისვა ორენოვანი განათლების საკითხი. იგი ჯერ კიდევ გადაწყვეტის პროცესშია და, ბუნებრივია, თავის დროზე გარკვეულ გავლენას იქონიებს სამცხე-ჯავახეთში არსებულ ენობრივ სიტუაციაზე. ვინაიდან დღეს უკვე რეალურად არსებობს სკოლები, სადაც ინერგება ბილინგვური სწავლება, საჭიროდ მივიჩნით, ამ საკითხზე ყურადღების გამახვილება.

თუკი ევროპის მრავალი ქვეყნისათვის ბილინგვალობა ძირითადად ინგლისური ენის პირველ ენასთან გათანაბრებული დონით ფლობას ნიშნავს, ჩვენთან და ზოგიერთ სხვა ქვეყანაში ის სახელმწიფო ენის სათანადო დონეზე ამოქმედებასთანაა დაკავშირებული.

2010 წელს (15 დეკემბერს) ცვლილებები შევიდა ზოგადი განათლების შესახებ კანონში, მეორე მუხლს დაემატა ქვეპუნქტი, რომლის შესაბამისად მულტილინგვური განათლება არის „განათლება, რომლის მიზანია სხვადასხვა ენაში მოსწავლეების ენობრივ კომპეტენციათა განვითარება-გადრმაგება. იგი გულისხმობს ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემაში იმგვარი სწავლების ორგანიზებას, რომელიც გაზრდის აღნიშნული ენების შესწავლისა და გამოყენების ქმედითობას“. იმავე ცვლილებების შესაბამისად, მულტილინგვური განათლების განვითარება და მისი დანერგვის ხელშეწყობა შევიდა ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრის ფუნქციებში (საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ, 2005 წელი).

ამთავითვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ბილინგვურ განათლებას დიდ მნიშვნელობას ვანიჭებთ, მხარს ვუჭერთ განათლების სამინისტროს პოლიტიკას – ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლების სამოქალაქო ინტეგრაციის ხელშეწყობას მულტილინგვური განათლების დანერგვის გზით, რომლის პირველადი შედეგი ენობრივი ინტეგრაცია უნდა გახდეს, რასაც, როგორც წესი, მოჰყვება აკადემიური მიღწევების გაუმჯობესება, საზოგადოებრივი ინტეგრაცია, შრომის ბაზარზე დასაქმების ერთიორად გაზრდილი შანსი. ამავე დროს ვიზიარებთ მოსაზრებას, რომ „მიუხედავად იმისა, რომ ბილინგვური განათლების რეფორმაზე საუბარი საქართველოში სწორედ რომ

სახელმწიფო ენის სწავლების პრობლემატიკიდან გამომდინარე დაიწყო, არ უნდა დაგვავიწყდეს ბილინგვური განათლების მთავარი მიზნები და დანიშნულება: მოსწავლეში დაბალანსებული ბილინგვიზმის განვითარება აკადემიური ჩამორჩენის გარეშე და მოსწავლეთათვის მშობლიურ ენაზე განათლების მიღების შესაძლებლობა, რათა უზრუნველყოფილი იყოს მოსწავლეთა აკადემიური წარმატება“ (ტაბატაძე, 2010: 15). ეს კი ზოგადად უზრუნველყოფს ქვეყნის წარმატებული მოქალაქეების მომზადებას. დავძენთ, რომ გადაწყვეტ ფაქტორად მაინც სახელმწიფო ენის სათანადო დონეზე ფლობას მივიჩნევთ.

დღეს, როცა სკოლებში უკვე ინერგება ბილინგვური მოდელები და იქნება ბაზა საგანმანათლებლო პოლიტიკის ამ უმნიშვნელოვანესი საკითხის მართებულად გადაჭრისათვის, აუცილებლად გასათვალისწინებელია უკანასკნელ პერიოდში ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლებაში გადადგმული ნაბიჯები, რომელმაც შექმნა სწორედაც ის საფუძველი, რომელსაც შეიძლება თამამად დაეყრდნოს ბილინგვური მოდელები.

ჩვენ დავინტერესდით, როგორია ცვლილების მიმართულება და პერსპექტივა ჩვენს რეგიონში სახელმწიფო პროგრამების განხორციელების შემდეგ. პირველი საკითხი, რომლის კვლევა-საც შევეცადეთ, არის მოტივაცია, რადგან ენის სწავლებისათვის უპირველეს ფაქტორად მოტივაცია მიგვაჩნია. შევეცადეთ ცოტა ღრმად ჩაგვეხედა ამ საკითხში. ზოგადად, მოტივაცია დღეს „წარმატებული სწავლის გასაღებად“ მიიჩნევა. მოტივის დიმიტრი უხნაძე (უხნაძე, 1964) ქვეყნის ფსიქოლოგიურ საფუძველს უწოდებდა. არსებობს მოტივაციის კოგნიტური თეორიებიც, რომლებიც პირველ ადგილზე აყენებენ ადამიანის აზროვნების ფუნქციას (გოგოხია, 2012: 27). მოტივაციის კლასიფიკაციის დროს გამოყოფენ სხვადასხვა ტიპის მოტივაციას, მაგრამ ყველა მათგანი ორ ძირითად ჯგუფად შეიძლება დალაგდეს: გარეგან და შინაგან მოტივაციად. შინაგანი მოტივაცია განპირობებულია თვითონ პიროვნების ინდივიდუალური უნარებით, ინტერესებით, სოციოკულტურული მონაცემებით და ფსიქოლოგიური ტიპოლოგიით. სწორედ ამ ფაქტორების გათვალისწინებით ირჩევს შინაგანად მოტივირებული პიროვნება აქტივობას, ჩვენს შემთხვევაში მეორე ენას. გარეგანად მოტივირებული მეორე ენის არჩევა უამრავ ფაქტორზეა დამოკიდებული და იცვლება ქვეყანაში სოციალურ-პოლიტიკური, ეკონომიური, ქვეყნის ენობრივი პოლიტიკის, ყოფითი სიტუაციის

შეცვლის შესაბამისად. გარეგანი მოტივაციის საფუძველი ზოგადად წარმატების მიღწევის სურვილი და ენის ცოდნის საშუალებით სათანადო გარემოში ინტეგრირების სურვილია. გარეგან მოტივაციას განსაზღვრავს გარემო, გარედან მოსული სტიმული.

კვლევის მიზანი გახლდათ, წარმოგვეჩინა, რა სახის მოტივაცია განსაზღვრავს გამოკითხულთა მიერ ენების შესწავლას და როგორ ესმით ბილინგვური განათლების როლი პირველი, მეორე და სხვა ენების სრულყოფილად დაუფლებისათვის.

ასევე გვინტერესებდა, უცხოური ენებიდან რომელი ენებია სამცხე-ჯავახეთში პრიორიტეტული და რა მოტივაცია განაპირობებს ამ ენების არჩევას, ან რომელ უცხო ენებზეა გაზრდილი მოთხოვნა, რამდენად მნიშვნელოვანია ბილინგვიზმი დასაქმებისათვის, რა შედეგები აქვთ ბილინგვურ გაკვეთილებს და რამდენად განსაზღვრავს ბილინგვიზმი შემსწავლელთა აკადემიურ წარმატებას, რამდენად მისაღებია ბილინგვიზმი არაქართველი მოსახლეობისათვის და რა შეიცვალა ქართული ენის სახელმწიფო პროგრამების დანერგვის შემდეგ ამ სფეროში.

კვლევის მეთოდად გამოვიყენეთ მშობლების, პედაგოგების და მოსწავლეების ანკეტირება და ინტერვიუ. კვლევაში მონაწილეობდა 100 პიროვნება (სოფლების – კარდიგამი, წყრუთის, პამაჯის, ხანდოს სომეხი ეროვნების მოსწავლეები, პედაგოგები და მშობლები, სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სომხური ეროვნების სტუდენტები, ასევე ქართველი პედაგოგები, რომლებიც სახელმწიფო პროგრამებით მუშაობენ არაქართულ სკოლებში).

კვლევამ საინტერესო შედეგები მოგვცა. გამოკითხული სომეხი რესპონდენტებისათვის ენობრივი იერარქია ასეთია: პირველი ენაა სომხური, მეორე ენა უმრავლესობისათვის რუსული ენაა, მხოლოდ 25 გამოკითხული ასახელებს მეორე ენად ქართულს ეს ძირითადად სტუდენტები და სკოლის მოსწავლეები არიან.

საშუალო ასაკის რესპონდენტები საშუალოდ ფლობენ ქართულს, როგორც მეორე ენას. უცხოური ენებიდან ახალგაზრდები საშუალოდ და კარგად ფლობენ ინგლისურს, უფროსები – გერმანულს და ინგლისურს საშუალოდ, თურქულს კარგად ფლობს 14 რესპონდენტი – ძირითადად სოფ. კარდიგამის საშუალო ასაკის მოსახლეობა. რაც შეეხება კვლევაში მონაწილე ქართველ პირებს, პასუხები განსხვავდება ასაკის მიხედ-

ვით – უფროსებისათვის მეორე ენა არის უმეტესად რუსული ენა, ახალგაზრდებისათვის კი ინგლისური, და შესაბამისად მესამე ადგილს ენათა იერარქიაში შენაცვლებით იკავებენ გერმანული ან ფრანგული ენები ცოდნის საშუალო დონეზე. სომხური მეოთხე ენად დაასახელეს ქართველმა პედაგოგებმა, რომლებიც სომხურ სკოლაში მუშაობენ. პასუხმა კითხვაზე, თუ როგორ ან სად იყენებენ ენებს – მოგვცა ნათელი სურათი იმისა, თუ რომელი სახის მოტივაცია განაპირობებს ენების არჩევას გამოკითხულთა მიერ. წინ წამოიწია ინტეგრალური და ინსტრუმენტული მოტივაციის სახეებმა, რომლებიც თავის მხრივ გარეგან მოტივაციას მიეკუთვნება. ეს უკანასკნელი გაძლიერებულია შინაგანი მოტივაციით, რომლის საფუძვლადაც გამოკითხულები, სახელმწიფო პროგრამაში მონაწილე ქართული ენის მასწავლებლებს ასახელებენ, მათ მოსწავლეები აზიარეს არა მარტო ქართულ ენას, არამედ დაახლოვეს ქართულ კულტურასთან და შეიტანეს სოფლების რუტინაში სინათლე, რაც სწავლების უახლესი მეთოდების დანერგვასა და თანამედროვე ინტერაქტიურ გაკვეთილებში გამოიხატა. სწავლისადმი ინტერესი და ხადისი გამოიწვია სიახლემ სწავლების მეთოდიკაში და მრავალმა საინტერესო აქტივობამ, რომელმაც შეცვალა არა მარტო ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის, არამედ ზოგადად სხვა სასწავლო დისციპლინების სწავლებისადმი დამოკიდებულება. როგორც გამოკითხული პედაგოგები ადასტურებენ, საერთოდ სწავლისადმი დამოკიდებულება შეიცვალა, უფრო აქტუალური გახდა, რასაც ერთი მხრივ სახელმწიფო პროგრამებმა შეუწყვეს ხელი, მეორე მხრივ კი იმანაც, რომ რეგიონში გაჩნდა დასაქმების, ინტეგრაციის პერსპექტივა. შეიცვალა მშობელთა დამოკიდებულებაც საერთოდ სწავლისადმი, მათ გაუჩნდათ შანსი საქართველოში მისცენ შვილს განათლება. სკოლებში გაჩნდა ქართული თვალსაჩინოებები, სიმბოლიკა. იგრძნობა პატივისცემა სახელმწიფო ენისადმი. სოფლების მოსახლეობა, რომლებსაც არ უხდებოთ ქართულ დაწესებულებებთან ურთიერთობა, ქართულს ძირითადად მხოლოდ სკოლაში სწავლობს და გაკვეთილზე იყენებს. ისინი თვლიან, რომ ენის უკეთ დაუფლები-სათვის კარგი იქნება ქართველებთან ურთიერთობა. ამას ემსახურება ქართული ენის, როგორც მეორე ენის მასწავლებლებისა და კოორდინატორების მიერ მოწოდებული გაცვლითი შეხვედრები და ღონისძიებები, მაგრამ ეს საკმარისი არ არის.

თითქმის ყველა გამოკითხული სავალდებულოდ თვლის ქართული ენის, როგორც სახელმწიფო ენის შესწავლას და გამოთქვამენ აზრს, რომ სახელმწიფო ენის შესწავლამ მათ ხელი შეუწყოს სწავლასა და საზოგადოებასთან ურთიერთობაში. გამოკითხულთა უმრავლესობა თვლის, რომ სახელმწიფო სტრუქტურაში მუშაობისას ქართული ენის ფლობის შემთხვევაში მათ არ ექნებათ შეფერხება. ასე, რომ პრაგმატული მიზნები განაპირობებს თანამედროვე ახალგაზრდების მოტივაციას ამა თუ იმ ენის შესწავლისადმი. განსხვავებით უფროსი თაობისაგან, ძალიან ცოტა ასახელებს ენის შესწავლის მიზეზად მისი კულტურის, ლიტერატურის გაცნობას, ან ცოდნის გაღრმავებას. ინგლისური ენის არჩევასაც წარმატებული დასაქმების შანსი განაპირობებს.

კვლევის ამ ნაწილის შეფასებისას ცალსახად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მეორე ენის არჩევა განაპირობებულია როგორც შინაგანი, ისე გარეგანი მოტივაციით. შეიძლება ვისაუბროთ სახელმწიფო ენის შესწავლისადმი მზარდ ინტერესზე.

რაც შეეხება ბილინგვურ განათლებას, გამოკითხულები გამოხატავენ პოზიტიურ დამოკიდებულებას, თუმცა ცოტა მათგანი თვლის თავს სრულ ბილინგვალად და თვლიან, რომ სკოლაში მიღებული უნარ-ჩვევები და კომპეტენცია არაა საკმარისი. არაქართველი მოსახლეობის ძირითადად კომპაქტური დასახლების გამო, სკოლაში არა ჰყავთ ბილინგვალი მოსწავლეები და სკოლათა უმრავლესობაში ჯერ არაა დანერგილი ბილინგვური გაკვეთილები. საპილოტე პროგრამების შემდეგ ბილინგვური გაკვეთილები ტარდება მუსიკის და ისტორიის სასწავლო დისციპლინებში, ორენოვანი სახელმძღვანელოების მეშვეობით ბილინგვური გაკვეთილების ელემენტები ეძლევათ ასევე საზოგადოებრივ და საბუნებისმეტყველო საგნებში. ბილინგვური გაკვეთილები საპილოტე სკოლებშიც ძირითადად ქართული ენის მასწავლებლების დახმარებით ხერხდება. ამის მიზეზია სასწავლო რესურსების ნაკლებობა. რთულად, მაგრამ მაინც ნელ-ნელა იწერება ინტეგრირებული გაკვეთილი ანუ საგნის შინაარსისა და ენის სწავლების შეხამება, რაც უცხოური ენის შესწავლის საუკეთესო ალტერნატიულ მეთოდად არის მიჩნეული ევროპაში. რესპონდენტები ბილინგვურ გაკვეთილებს დადებითად აფასებენ, თვლიან, რომ ეს ხელს შეუწყობს ახალგაზრდებს უმაღლეს სასწავლებელში სწავლის გასაგრძელებლად და უზრუნველყოფს მათ საზოგადოებაში

თვითდამკვიდრებას, მაგრამ აღნიშნავენ იმასაც, რომ საგნის შინაარსი ხშირად ზარალდება ასეთ გაკვეთილებზე. ენის შესწავლა იწვევს წინა პლანზე და საბოლოოდ ბავშვები ფლობენ ტერმინებს ცალკეულ საკითხებზე, საგანში კი ავლენენ სუსტ ცოდნას. ფიქრობენ, რომ საგნის შინაარსის თარგმნას ბილინგვურ გაკვეთილზე დიდი დრო მიაქვს.

გამოიკვეთა უკმაყოფილობა იმით, რომ არასათანადო ყურადღება ექცევა სომხურ ენის და ისტორიის სწავლებას. საყურადღებოა ისიც, რომ გამოკითხულთა აზრით, ქართული ლიტერატურის სახელმძღვანელოები გაჯერებულია საზღვარგარეთელი მწერლების ნაწარმოებებით, ლიტერატურით, რომელიც ნამდვილად მნიშვნელოვანია, მაგრამ ინტერკულტურული განათლების მიზნით, ამ ნაწარმოებებთან ერთად ისინი ამჯობინებენ სახელმძღვანელოში სომეხი და ქართველი ერის მეგობრობის ამსახველი ლიტერატურული ტექსტებისა და საბავშვო მოთხრობების შეტანას.

სწავლის ენას რაც შეეხება, გამოკითხულთა უმრავლესობა თვლის, რომ სომხური ენის არჩევა სწავლის ენად მათთვის თავისი ეროვნების შენარჩუნებას უდრის. თუმცა სხვა ენაზე – ჩვენს შემთხვევაში – რუსულ ენაზე სწავლა მათ მხოლოდ ახალციხის რუსულ სკოლაში შეუძლიათ, რომლის მოსწავლეები სწავლის ენის არჩევის საფუძველად რუსეთში სწავლის ან დასაქმების შანსს ასახელებენ.

მულტილინგვურ განათლებასთან დაკავშირებით კვლევის შედეგების შეჯამებამ მიგვიყვანა დასკვნამდე, რომ ყურადღება უნდა გავამახვილოთ ერთი მხრივ, ბილინგვური განათლებისადმი დამოკიდებულებაზე, მეორე მხრივ, რეალობაზე, რომელიც იქმნება მის დანერგვასთან დაკავშირებით. უნდა ვთქვათ, რომ კვლევის შედეგების მიხედვით ეს ორი ფაქტორი წინააღმდეგობრივად წარმოჩინდა. თეორიულად ბილინგვური განათლების მიმართ გამოკითხულები გამოხატავენ დადებით დამოკიდებულებას, თუმცა ის პრაქტიკულად არ ან ვერ ხორციელდება. განსაკუთრებით ეს ეხება საჭირო კადრების არარსებობას. ვფიქრობთ, ამ მხრივ სერიოზულ რეზერვად უნდა იქცეს ქართული ენის მოსამზადებელი პროგრამით ჩარიცხული სტუდენტები- მათმა სწორმა პროფესიულმა ორიენტაციამ შეიძლება განაპირობოს რეგიონის სკოლების ბილინგვური პროგრამების კადრებით შევსება. საჭიროა ამ სიტუაციის სერიოზული ანალიზი და დასკვნების გამოტანა. აუცილებელია,

გავითვალისწინოთ მოსახლეობის, მოსწავლეთა პოზიტიური დამოკიდებულება, ამაზე დავაშენოთ ცვლილებები - ეს საკითხის ერთი მხარეა. მეორე და არანაკლებ მნიშვნელოვანია, რომ სკოლებმა გაიაზრონ მულტილინგუური განათლების კონკრეტული მოდელი მთლიანობაში და არა ნაწილ-ნაწილ, პერსპექტივის გააზრების გარეშე. რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილია, სახელმწიფო დონეზე მუშავდება ეს საკითხი და მალე შესაძლებელი გახდება საქართველოს რეალობის გათვალისწინებით შემუშავებული რამდენიმე მოდელი შეეთავაზოს სკოლას. დიდი მნიშვნელობა ექნება იმასაც, რომ კონკრეტული მოდელის განხორციელება სკოლის არჩევანს დაეფუძნოს.

ვფიქრობთ, რომ განათლება არის ის გზა, რომელიც სწორად გადაწყვეტს მულტიკულტურულ საზოგადოებაში ინტეგრაციასთან დაკავშირებულ პრობლემებს. ამისათვის კი ენას, როგორც განათლების საშუალებას, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. განათლებისა და ენობრივი პოლიტიკა მრავალ ფაქტორზე უპირველესად კი სწორ სახელმწიფოებრივ ხედვაზეა დამოკიდებული.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ბლეილი., 2000 - Bleyhl, Werner, Fremdsprachen in der Grundschule. Grundlagen und Praxisbeispiele. Hannover: Schroedel Verlag, 2000.

საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ,
<http://www.mes.gov.ge/uploads/Licenzireba/kanoni%20zogadi%20ganatlebis%20shesaxeb.pdf>

გოგოხია, 2002 - გოგოხია რ., უცხოური ენის დაუფლების ინდივიდუალურ-ტიპოლოგიური თავისებურებების კვლევა, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი, 2012.

ტაბატაძე, 2010 - ტაბატაძე შ., ბილინგუური პროგრამები; რა არჩევანი აქვთ საქართველოში საჯარო სკოლებს, „ბილინგუური განათლება“, №1, 2010.

უზნაძე, 1964 – უზნაძე დ., შრომები, III ტ., თბ., 1964.